

Економіка та туризм

УДК 338.48:615.8:001.891

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18479265>

Медичний туризм: бібліометричний аналіз та напрями подальших досліджень

Решетняк Олена Іванівна

доктор економічних наук, доцент,
завідувач сектору промислової політики та інноваційного розвитку відділу
промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр
індустріальних проблем розвитку НАН України, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-1183-302X>

Крамаренко Алла Миколаївна

аспірант, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН
України, м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0009-0003-5252-8480>

Прийнято: 18.01.2026 | Опубліковано: 31.01.2026

***Анотація.** Метою статті є виявлення стану, динаміки та структурних особливостей розвитку наукових досліджень у сфері медичного туризму, а також визначення перспективних напрямів подальших наукових розвідок на основі бібліометричного аналізу публікацій, індексованих у наукометричній базі Scopus. У дослідженні використано бібліометричний і наукометричний аналіз, методи систематизації, узагальнення та візуалізації наукових даних. Для ідентифікації тематичної структури досліджень застосовано програмне забезпечення VOSviewer, що дало змогу побудувати карти співзустрічальності ключових слів і здійснити кластерний аналіз. Емпіричну базу становили бібліографічні записи наукових публікацій з*

медичного туризму за тривалий часовий період. Встановлено стійку тенденцію до зростання кількості наукових публікацій з проблематики медичного туризму, особливо у XXI столітті. Виявлено домінування міждисциплінарних досліджень, що поєднують економіку, туризм, менеджмент, охорону здоров'я та соціальні науки. За результатами кластерного аналізу визначено чотири ключові наукові напрями: інституційно-регуляторні та медичні аспекти; маркетинг, поведінка споживачів і якість послуг; аналітичні моделі, ефективність і сталість розвитку; новітні тренди, зокрема цифровізація, штучний інтелект і бібліометричні дослідження. Виявлено нерівномірність географічного розподілу публікацій і відносно низьку представленість українських досліджень у міжнародному науковому просторі. Бібліометричний аналіз підтвердив еволюцію наукового дискурсу медичного туризму від описових підходів до складних аналітичних і технологічно орієнтованих моделей. Обґрунтовано доцільність подальших досліджень у напрямках цифрової трансформації, сталого розвитку, безпекових викликів та поствоєнного відновлення медичного туризму. Отримані результати можуть бути використані як наукове підґрунтя для формування стратегій розвитку галузі та державної політики у сфері медичного туризму.

Ключові слова: медичний туризм, бібліометричний аналіз, розвиток, поствоєнне відновлення, перспективні дослідження

Medical Tourism: Bibliometric Analysis and Directions for Further Research

Olena Reshetniak,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Sector of Industrial Policy and Innovative Development of the Department of Industrial Policy and Energy Security, Research Center for Industrial Problems of

Development of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-1183-302X>

Alla Kramarenko,

PhD Student, Research Center for Industrial Problems of Development of the
National Academy of Sciences of Ukraine, Kharkov, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0003-5252-8480>

Abstract: *The purpose of this article is to identify the current state, dynamics, and structural characteristics of the development of scientific research in the field of medical tourism, as well as to determine promising directions for further scholarly inquiry based on a bibliometric analysis of publications indexed in the Scopus scientometric database. The study employs bibliometric and scientometric analysis, along with methods of systematization, generalization, and visualization of scientific data. To identify the thematic structure of research, the VOSviewer software was used, enabling the construction of keyword co-occurrence maps and the performance of cluster analysis. The empirical basis of the study consists of bibliographic records of scientific publications on medical tourism over a long time period. A stable upward trend in the number of scientific publications on medical tourism has been identified, particularly in the twenty-first century. The dominance of interdisciplinary research combining economics, tourism, management, healthcare, and social sciences has been revealed. Based on the results of the cluster analysis, four key scientific directions have been identified: institutional, regulatory, and medical aspects; marketing, consumer behavior, and service quality; analytical models, efficiency, and sustainable development; and emerging trends, including digitalization, artificial intelligence, and bibliometric research. An uneven geographical distribution of publications and a relatively low representation of Ukrainian research in the international scientific arena have been identified. The*

bibliometric analysis confirms the evolution of the scientific discourse on medical tourism from descriptive approaches to complex analytical and technologically oriented models. The relevance of further research in the areas of digital transformation, sustainable development, security challenges, and post-war recovery of medical tourism is substantiated. The obtained results can be used as a scientific basis for shaping industry development strategies and public policy in the field of medical tourism.

Keywords: *medical tourism, bibliometric analysis, development, post-war recovery, future research directions.*

Постановка проблеми. Медичний туризм як окрема сфера глобальної економічної діяльності останніми десятиліттями набуває все більшої значущості [1; 2]. У світовому масштабі він перетворюється на потужний сектор міжнародних послуг, що забезпечує переміщення мільйонів пацієнтів задля отримання медичних, діагностичних та оздоровчих послуг поза межами країни проживання. За оцінками провідних аналітичних агенцій, обсяги ринку медичного туризму перевищують десятки мільярдів доларів на рік, а тренд зростання залишається стабільно позитивним, зокрема через глобальні демографічні зміни, старіння населення, зростання запитів на якісні та доступні медичні послуги, а також розвиток транспортної й інформаційної інфраструктури [3; 4]. У цьому контексті медичний туризм виступає не лише як комерційна діяльність, але й як складова сучасних моделей інтеграції охорони здоров'я, туризму, інноваційних сервісів і міждержавної співпраці.

Для України вивчення медичного туризму є особливо актуальним у зв'язку з низкою внутрішніх і зовнішніх викликів [4]. Попередній досвід демонстрував, що до початку повномасштабної війни наша країна вже мала певний потенціал у прийомі іноземних пацієнтів завдяки конкурентним цінам, якісним медичним послугам у стоматології, репродуктивній медицині та окремих галузях хірургії, а також порівняно високому рівню фахової

підготовки медичних кадрів [5]. Водночас політична нестабільність, руйнування інфраструктури, відтік кваліфікованих спеціалістів та дефіцит узгодженої державної регуляторної політики суттєво обмежили розвиток цього сегмента [6]. В умовах повоєнного відновлення медичний туризм може стати важливим фактором економічної диверсифікації, залучення валютних надходжень, створення робочих місць, стимулювання інвестицій, а також інтеграції систем охорони здоров'я і туризму у міжнародні ланцюги створення цінності [7].

Важливою складовою сучасного наукового осмислення медичного туризму є проведення бібліометричного аналізу досліджень у цій сфері, що зумовлює додаткову актуальність обраної проблематики [8; 9]. Стрімке зростання кількості наукових публікацій, міждисциплінарний характер теми та розширення спектра дослідницьких підходів ускладнюють системне узагальнення наявних наукових результатів і виявлення домінуючих та перспективних наукових трендів. Бібліометричний аналіз дозволяє структурувати масив наукових знань, ідентифікувати ключові наукові школи, провідні країни та авторів, найбільш цитовані праці, а також тематичні кластери, що формують сучасний науковий дискурс у сфері медичного туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження медичного туризму характеризуються міждисциплінарністю та охоплюють економічні, управлінські, правові, соціальні й медико-організаційні аспекти. Значний масив робіт присвячено аналізу динаміки наукових публікацій і формуванню дослідницьких трендів у цій сфері. Зокрема, С. Петрик та Д. Тишко [8] здійснили аналіз глобальної публікаційної активності з проблем розвитку медичного туризму, ідентифікувавши провідні наукові школи, тематичні кластери та зростання інтересу до питань сталості, політики та управління. Подібний бібліометричний підхід використано І. Я. Кулиняк [9],

яка дослідила тенденції наукових досліджень туристичної сфери України, наголосивши на недостатній представленості медичного туризму в національному академічному дискурсі.

Окрему групу становлять дослідження, орієнтовані на інституційний та освітній розвиток медичного й оздоровчого туризму. Так, С. М. Футорний та співавтори [10] обґрунтовують необхідність формування професійного напрямку медичного та оздоровчого туризму в межах спеціальності «Громадське здоров'я», підкреслюючи роль кадрового забезпечення у сталому розвитку галузі. Праці І. Кудінової та О. Грищенко [4], а також О. В. Гладкого і співавторів [5] зосереджені на аналізі особливостей розвитку медичного туризму в Україні та її регіонах, зокрема в західних областях, з урахуванням ресурсного потенціалу та спеціалізації медичних послуг.

В умовах глобальних і локальних криз актуалізуються дослідження чинників стійкості медичного туризму. В. Сайчук, І. Дудник і С. Фокін [6] аналізують вплив кризових умов на функціонування галузі та окреслюють перспективи її відновлення, тоді як дослідження О. Баєва та співавторів [11] присвячено організаційним принципам кластерного управління міжнародним медичним туризмом. Правові аспекти розвитку медичного туризму комплексно розкрито в монографії під керівництвом Г. А. Миронової [7], де обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-правового забезпечення в умовах глобальних викликів

Міжнародні дослідження фокусуються на управлінні, маркетингу та державній політиці у сфері медичного туризму. Дослідження М. Volgger і R. Tarlin [12] аналізують потенціал маркетингу дестинацій у поєднанні з управлінням здоров'ям. Значна увага приділяється впливу пандемії COVID-19 на галузь, що відображено в дослідженні А. А. Okasha та співавторів [13] на прикладі ОАЕ.

Теоретичні та прикладні аспекти державної політики і сталого розвитку розглядаються в роботах Н. Beladi та співавторів [1], Y. Du та ін. [2], а також Н. Çapar і А. Arslanoğlu [3], які аналізують взаємозв'язок медичного туризму з продуктивністю праці, цілями сталого розвитку та еволюцією національних політик. Дослідження зосереджені також на людських ресурсах і регіональних особливостях (Khiewran et al. [14]; Giannake et al. [15]), а новітні підходи до підприємництва, маркетингу та застосування штучного інтелекту в медичному туризмі систематизовано в роботі М. S. Reshadi та А. М. Chehragh [16].

Сучасні дослідження медичного туризму, в основному, базуються на комбінуванні підходів, що дозволяє комплексно оцінювати економічні, соціальні, медичні та управлінські аспекти [2-8; 12-15]. Особливої актуальності набувають бібліометричні [9], цифрові та інституційні підходи [1; 11; 16], які дають змогу формувати науково обґрунтовану політику розвитку медичного туризму в умовах глобальних криз і трансформацій.

Узагальнення наявних публікацій свідчить про активний розвиток наукових досліджень медичного туризму, водночас виявляє фрагментарність підходів та нестачу комплексних бібліометричних робіт, спрямованих на ідентифікацію нових дослідницьких напрямів і міждисциплінарних зв'язків, особливо в контексті України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Фрагментарність підходів та нестача комплексних бібліометричних робіт, спрямованих на ідентифікацію нових дослідницьких напрямів і міждисциплінарних зв'язків за тематикою «медичний туризм» зумовлює доцільність подальших досліджень, орієнтованих на системний аналіз наукового доробку та формування перспективної наукової повістки [17] у сфері медичного туризму. Для України бібліометричний аналіз є особливо важливим, оскільки дозволяє зіставити національний науковий доробок із глобальними дослідженнями, виявити прогалини у вітчизняній науці та

окреслити напрями, які потребують подальшого поглибленого вивчення з урахуванням повоєнного відновлення та євроінтеграційних процесів.

Таким чином, проведення бібліометричного аналізу тематики медичного туризму потребує подальшого дослідження з метою методологічного обґрунтування стратегічних рекомендацій, об'єктивного оцінювання еволюції наукової думки та визначення основи для розвитку нових, актуальних і практично значущих напрямів дослідження у сфері медичного туризму.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є виявлення стану, динаміки та структурних особливостей розвитку наукових досліджень у сфері медичного туризму, а також визначення перспективних напрямів подальших наукових розвідок на основі бібліометричного аналізу публікацій, індексованих у наукометричній базі Scopus.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснимо аналіз генези та визначимо детермінанти розвитку наукових досліджень медичного туризму на основі аналізу публікаційної активності за цим напрямом зі застосуванням бібліометричного аналізу та здійснення систематизації та узагальнення наукових публікацій, які були проіндексовані в наукометричній базі Scopus [18].

У відповідності до проведеного аналізу, у наукометричній базі Scopus [18] на початок січня 2026 р. було проіндексовано 8693 публікації за період 1963 - 2026 рр., назви, зміст анотацій та ключові слова яких містять термін «medical tourism». З метою виявлення тенденцій у дослідженні тематичного напрямку «медичний туризм» із використанням інструментів аналізу, що надаються базою даних Scopus, було проаналізовано динаміку кількості проіндексованих наукових документів у цій сфері, приналежність до країни, типу публікацій, журналу та галузеву структуру публікацій, виокремлено

внесок окремих дослідників у відповідну сферу дослідження за кількістю цитувань.

Зростання інтересу науковців щодо дослідження медичного туризму відображає стрімке зростання рівня публікаційної активності за цією тематикою з 2009 року. (рис. 1). Так, якщо кількість публікацій за період 1963–2008 рр. зростала помірно, то з 2009 р. і по сьогодні спостерігається значне зростання наукових публікацій, які стосуються тематики медичного туризму.

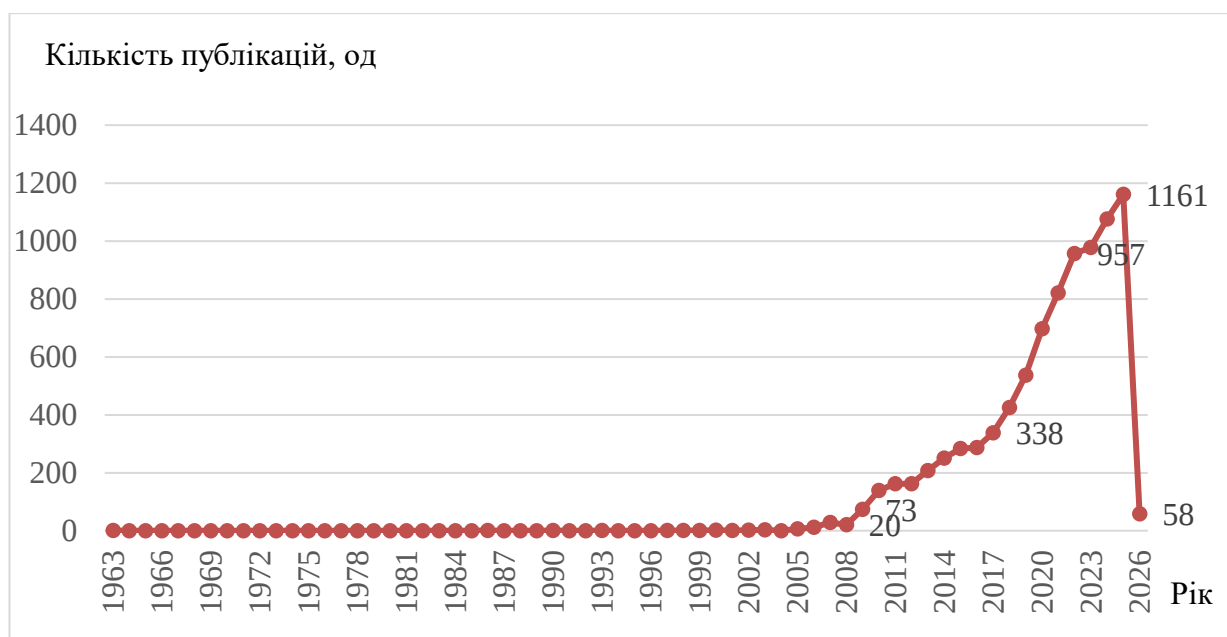

Рис. 1. Динаміка кількості публікацій, що індексуються в наукометричній базі Scopus за тематикою «medical tourism»

Джерело: побудовано авторами за матеріалами [18]

Найдавнішою статтею, яка була опублікована у 1963 р. та проіндексована у базі Scopus, була стаття В.Вугуї «Data on medical tourism and climate therapy in the High Tatra mountains» [19], що присвячена аналізу медичного туризму та кліматотерапії в районі Високих Татр як одного з провідних курортно-лікувальних регіонів Центральної Європи середини ХХ ст. У статті висвітлено організаційні аспекти медичного туризму: структуру санаторної мережі, спеціалізацію лікувальних установ і значення регіону для

системи охорони здоров'я тогочасної Чехословаччини. Загалом публікація має описово-статистичний характер і відображає ранній етап формування концепції медичного туризму, демонструючи, як природно-кліматичні ресурси використовувалися для лікування та оздоровлення населення задовго до сучасних підходів до розвитку цієї галузі.

Галузева структура публікаційної активності за тематикою медичного туризму є досить диверсифікованою (рис. 2). Так, термін «industrial park» найчастіше зустрічається в публікаціях в таких галузях, як: «Соціальні науки» (3386 публікаціях, або 21,6 %), «Бізнес, менеджмент і бухгалтерський облік» (3255 публікаціях, або 20 %) та «Медицина» (2383 публікаціях, або 15 %).

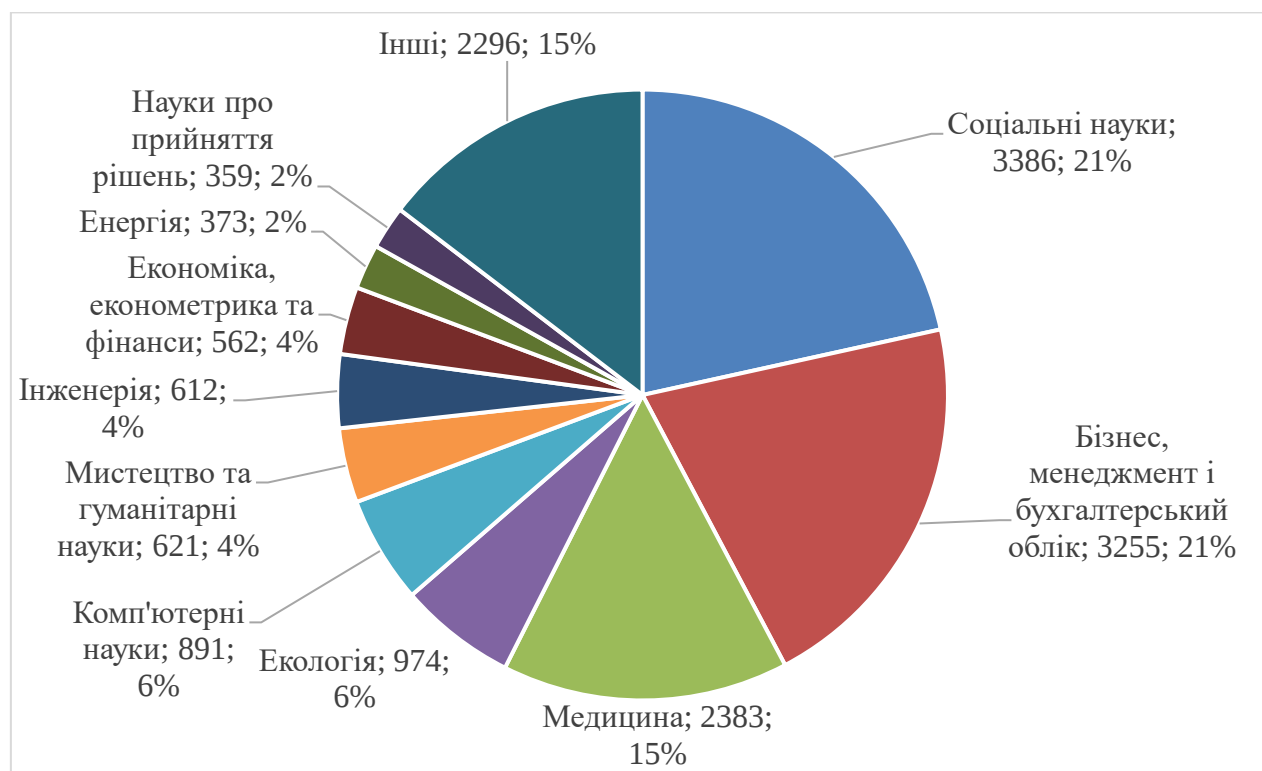

Рис. 2. Структура проіндексованих у Scopus наукових публікацій, що містять термін «medical tourism» за галузями

Джерело: побудовано авторами на основі бази даних Scopus [18]

Аналіз географічної структури афіліацій науковців, що мали високу публікаційну активність за напрямом «medical tourism», показав, що найбільша кількість робіт представлена науковцями з США (1322 публікації в

базі даних Scopus), Китаю (1146 публікацій), Індії (809 публікацій), Малазії (713 публікацій), Великої Британії (1697 публікацій), Південної Кореї (477 публікацій), Австралії (426 публікацій), Ірану (387 публікацій), Туреччини (347 публікацій), Канади (340 публікацій). У наукометричній базі Scopus за напрямом «медичний туризм» проіндексовано 52 публікації українських вчених [18].

Найбільша кількість наукових публікацій за тематикою медичного туризму була надрукована в таких наукових виданнях: Sustainability Switzerland (249 публікацій), International Journal of Tourism Research (109 публікацій), Tourism Management (103 публікацій), Current Issues in Tourism (101 публікація), International Journal of Environmental Research and Public Health (86 публікацій), Journal of Travel and Tourism Marketing (80 публікацій).

Установи, які за даними наукометричної бази Scopus мали найбільшу кількість публікацій за тематикою медичного туризму: The Hong Kong Polytechnic University, Гонконг (130 публікацій), Sejong University, Південна Корея (106 публікацій), Universiti Sains Malaysia, Малайзія (97 публікацій), Universiti Malaya, Малайзія (81 публікація), Macau University of Science and Technology, Китай (74 публікації), Universiti Kebangsaan Malaysia, Малайзія (72 публікації), Kyung Hee University, Південна Корея (66 публікацій), Universiti Teknologi MARA, Малайзія (65 публікацій), School of Hotel and Tourism Management, The Hong Kong Polytechnic University, Гонконг (65 публікацій) та University of Central Florida, США (64 публікації).

Серед ключових слів, які пов'язані з досліджуваною тематикою у відповідності до наукометричної бази Scopus [18], найбільш вживаними є такі поняття: медичний туризм (1797 разів), туризм (824 рази), прийняття рішення (426 разів), туристичний напрямок (389 разів), охорона здоров'я (386 разів), розвиток туризму (362 рази), сприйняття (291 разів), економіка (289 разів), громадське здоров'я (246 разів), маркетинг (244 рази), вартість медичного

Бібліометрична карта візуалізує частоту використання термінів через розмір вузлів, а також силу взаємозв'язків між ними, що дає змогу аналізувати поєднання ключових слів як у межах окремих кластерів, так і між ними. Кольорове позначення вузлів відображає належність кожного ключового слова до відповідного кластера. Збільшення діаметра кола свідчить про вищу поширеність відповідного терміну в наукових публікаціях. Зв'язки між вузлами демонструють частоту спільного використання ключових слів, при цьому менша відстань між ними означає тіснішу кореляцію.

Згідно з результатами, представленими на рис. 3, програмне забезпечення VOSviewer [20] дало змогу виокремити чотири кластери ключових слів. Узагальнену характеристику сформованих кластерів термінологічних поєднань у дослідженнях з медичного туризму наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика кластерів ключових словосполучень у наукових дослідженнях за тематикою «медичний туризм/medical tourism»

Номер кластеру	Кількість ключових слів в кластері	Назва тематичного кластера	Домінантні ключові слова	Науковий фокус кластера
1-й кластер (червоний)	223	Інституційно-медичні основи та регулювання медичного туризму	Країна, медичний туризм, медичний турист, пацієнт, медицина, догляд, медичне лікування, охорона здоров'я, медичні послуги, кордон, бюджет, догляд, система охорони здоров'я, мобільність, рекомендація, регулювання, держава, стандарт, медична подорож, медичні послуги,	Системні та інституційні аспекти медичного туризму; Функціонування систем охорони здоров'я в умовах транскордонної мобільності пацієнтів, державне регулювання медичних послуг, стандартизацію, правове забезпечення та доступ до лікування; Роль держави, бюджетні обмеження, організація медичного догляду, діяльності лікарень і клінік, медичні подорожі

			лікарня, клініка, доступ, терапія, хірургія, донор, закон, населення, кількість, стан, проблеми, орган	з терапевтичною, хірургічною чи донорською метою; Аналіз впливу медичного туризму на національні системи охорони здоров'я, населення та соціально-економічний стан країн
2-й кластер (зелений)	195	Маркетингові аспекти та якість сервісу в медичному туризмі	Цінність, зв'язок, задоволеність, турист, управління, індустрія гостинності, намір призначення, вимір, сприйняття, хвороба, надійність, ефект, COVID, пункт призначення, маркетингова стратегія, бренд, поведінка, практичне значення, міжнародний туризм, лояльність, намір, надійність, методологічний підхід, якість обслуговування, респондент, мандрівник, оздоровчий туризм, впровадження	Сприйняття медичного туризму з боку споживачів, формування цінності послуг, задоволеності та лояльності медичних туристів; Поведінкові наміри, вибір напрямку лікування, довіра до постачальників послуг, бренд дестинації та маркетингові стратегії; Аналіз ролі індустрії гостинності, якості обслуговування, а також вплив кризових факторів, зокрема пандемії COVID-19, на туристичну поведінку. Дослідження прикладного характеру, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності медичних туристичних дестинацій
3-й кластер (синій)	67	Аналітичні моделі, ефективність і сталість розвитку медичного туризму	Система, проблема, продуктивність, ланцюг поставок, вибір, невизначеність, особа, що приймає рішення, експерт, прийняття рішення, резильєнтність,	Методологічні та аналітичні підходи до оцінювання ефективності й стійкості медичного туризму; Обґрунтування та прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності, оцінка продуктивності систем, резильєнтність,

			економічне зростання, оцінка, вага, ефективність, індекс, показник, рішення, взаємозв'язок, сталість, аналіз чутливості, узгодженість, розвиток туризму	економічні ефекти та вплив на розвиток туризму. Дослідження цього напрямку використовують багатокритеріальні методи, індекси, показники, аналіз чутливості та експертні оцінки для визначення оптимальних рішень і взаємозв'язків між економічним зростанням, сталістю та розвитком туристичних систем
4-й кластер (жовтий)	35	Новітні тренди та наукові підходи до дослідження медичного туризму	Гостинність, майбутнє дослідження, штучний інтелект, тренд, публікація, бібліометричний аналіз, документ, тема, галузь, вчений, систематичний огляд, поточний стан	Метадослідження та перспективні напрями розвитку наукових досліджень у сфері медичного туризму. Основна увага приділяється бібліометричному аналізу, систематичним оглядам літератури, виявленню наукових трендів і тематичних домінант галузі. Окремий фокус зроблено на застосуванні штучного інтелекту, цифрових технологій та інновацій у сфері гостинності й охорони здоров'я. Формування теоретичного підґрунтя для визначення майбутніх дослідницьких пріоритетів та оцінки поточного стану розвитку наукового знання з медичного туризму

Джерело: складено авторами

Як видно з табл. 1, кожен з визначених кластерів характеризує напрямок наукових досліджень у сфері медичного туризму. Розглянемо їх.

Перший (червоний) кластер містить 223 ключових термінів, які вказують на те, що науковцями розглядається медичний туризм з точки зору інституційних аспектів, процесів регулювання та впливу на формування національної системи охорони здоров'я.

Другий (зелений) кластер складається з 195 ключових слів і спрямований на дослідження маркетингових аспектів медичного туризму, а також оцінювання та підвищення якості обслуговування медичних туристів.

Третій (синій) кластер об'єднує 76 ключових термінів, які вказують на те, що науковцями розглядаються та пропонуються різноманітні аналітичні моделі дослідження медичного туризму, а також оцінюється ефективність і сталість розвитку медичного туризму.

Четвертий (жовтий) кластер містить 35 ключових слів і поєднує дослідження науковців, які визначають новітні тренди та наукові підходи до дослідження медичного туризму.

Бібліометричний аналіз є потужним інструментом для вивчення наукових тенденцій, однак його застосування має низку обмежень, які доцільно враховувати під час інтерпретації результатів [21]: обмеженість наукометричних баз даних, які не включають всі наукові публікації за відповідною тематикою особливо регіональні, національні, що може призводити до викривлення реальної картини наукових досліджень; фокус на кількісних, а не якісних показниках, що не завжди відображає наукову новизну, практичну значущість або міждисциплінарну цінність досліджень; залежність від пошукових стратегій, яка істотно впливає на сформовану вибірку публікацій; обмежене відображення прикладних та міждисциплінарних досліджень, які є важливими для таких галузей, як медичний туризм. У зв'язку з цим бібліометричний аналіз доцільно поєднувати з якісними методами дослідження, такими як контент-аналіз, експертні оцінки, систематичний огляд, що забезпечує більш повне та

коректне розуміння розвитку наукової проблематики, зокрема у сфері медичного туризму.

З метою зменшення впливу зазначених недоліків проведеного бібліометричного аналізу медичного туризму, його було доповнено контент-аналізом тенденцій, які були зазначені фахівцями Світової організації торгівлі (World Trade Organization – WTO) в «World Trade Report 2025» [22] та UNCTAD в «Trade and Development Report 2025» [23]. Це дало змогу визначити такі перспективні напрями майбутніх досліджень в сфері медичного туризму: інтеграція цифрових технологій та AI в медичний туризм (наприклад, дослідження ролі телемедицини, VR/AR для віртуальних консультацій та AI для персоналізованих рекомендацій); геополітичні та безпекові аспекти медичного туризму (зокрема, дослідження зниження глобальної мобільності, аналіз торгівлі та туризму в умовах конфліктів); сталість та зелений медичний туризм (наприклад, дослідження впливу туризму на екологію та «green hospitals», сталий медичний туризм з zero-waste клініками); етичні та соціальні аспекти, включаючи нерівність та регуляцію ринку медичного туризму (наприклад, дослідження етичних дилем (як «transplant tourism» – торгівля органами) та аналіз адаптації до європейських та міжнародних стандартів); поствоєнний та відновлювальний медичний туризм (наприклад, дослідження ролі медичного туризму у відновленні України, лікування поранених за кордоном, ветеранська реабілітація); персоналізований та превентивний медичний туризм на основі використання big data; інклюзивний медичний туризм для вразливих груп (наприклад, дослідження доступності для літніх людей, інвалідів чи людей з низькими доходами медичного туризму, аналіз можливості репродуктивного туризму для жінок та ін.)

Отже, перспективні напрями дослідження медичного туризму в світі фокусуються на адаптації до геополітичних особливостей, технологічних

можливостях та сталості, з потенціалом для зростання ринку. Для України актуальними питаннями є відновлення та євроінтеграція, впровадження моделей резильєнтності та сталості в реалізації політики розвитку медичного туризму.

Висновки. Таким чином, в ході проведеного аналізу тенденцій та ключових напрямів досліджень медичного туризму, було визначено:

1. Комплексний бібліометричний аналіз наукових досліджень у сфері медичного туризму на основі публікацій, проіндексованих у наукометричній базі Scopus за період 1963–2026 рр. продемонстрував стрімке зростання наукового інтересу до проблематики медичного туризму, особливо починаючи з 2009 року, що корелює з глобалізацією ринків медичних послуг, розвитком міжнародної мобільності пацієнтів та посиленням міждисциплінарних досліджень на стику економіки, медицини, туризму та управління.

2. Встановлено, що сучасний науковий дискурс з медичного туризму є структурно диверсифікованим і представлений переважно у галузях соціальних наук, бізнесу та менеджменту, а також медицини. Лідеруючі позиції за обсягами публікацій займають науковці з економічно розвинених країн та країн Азійсько-Тихоокеанського регіону, тоді як частка публікацій українських дослідників залишається відносно незначною, що вказує на наявність нереалізованого наукового потенціалу та потребу в активізації вітчизняних досліджень.

3. За результатами кластерного аналізу ключових слів із використанням програмного забезпечення VOSviewer ідентифіковано чотири домінантні напрями наукових досліджень медичного туризму: інституційно-медичні та регуляторні основи; маркетингові аспекти й якість сервісу; аналітичні моделі, ефективність і сталість розвитку; новітні тренди та методологічні підходи, зокрема бібліометричні дослідження та застосування

штучного інтелекту. Така структура підтверджує еволюцію медичного туризму від описових та організаційних досліджень до складних аналітичних, міждисциплінарних і технологічно орієнтованих підходів.

4. На основі поєднання результатів бібліометричного аналізу та глобальних аналітичних звітів міжнародних організацій визначено перспективні напрями подальших наукових розвідок, серед яких особливе значення мають цифровізація та впровадження AI в медичному туризмі, сталий і «зелений» розвиток галузі, геополітичні та безпекові виклики, етичні й соціальні аспекти, а також поствоєнний і відновлювальний медичний туризм. Для України пріоритетними є дослідження, спрямовані на формування моделей резильєнтності, інтеграцію у європейський простір медичних і туристичних послуг та використання медичного туризму як інструменту повоєнного економічного відновлення.

5. Загалом результати дослідження підтверджують доцільність і наукову значущість бібліометричного аналізу як інструменту систематизації знань, виявлення наукових трендів і формування стратегічних орієнтирів розвитку медичного туризму. Отримані висновки можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для подальших наукових досліджень, а також як аналітична основа для розроблення державної політики та практичних рекомендацій у сфері розвитку медичного туризму в Україні та світі.

Список використаних джерел

1. Beladi H., Chao C.-C., Ee M. S., Hollas D. Welfare-improving policy on medical tourism and labor productivity: A theoretical analysis. *Economic Systems*. 2023. Vol. 47, iss. 1. Art. 101052. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2022.101052>.
2. Du Y., Qiu H., Jiang M., Jenkins C. L. Medical Tourism Policy in China: Its Structure, Evolution, and Development Process. *Journal of Quality*

Assurance in Hospitality & Tourism. 2024. P. 1–29. DOI: <https://doi.org/10.1080/1528008X.2024.2373466>.

3. Çapar H., Arslanoğlu A. The Impact of Sustainable Development Goals as a Driving Force in the Development of Medical Tourism. *Evaluation and Program Planning*. 2025. Vol. 111. Art. 102587. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2025.102587>.

4. Kudinova I., Grishchenko O. Medical tourism as a current trend of modern development in the field of Ukrainian tourism // *Economics and Business Management*. 2021. Vol. 12, no. 3. P. 61–69. DOI: <https://doi.org/10.31548/bioeconomy2021.03-04.061>.

5. Гладкий О. В., Килівник В. С., Рудий Ю. Й., Руда І. В., Марчук О. В. Особливості розвитку медичного туризму в західних регіонах України. *Rehabilitation and Recreation*. 2022. № 11. С. 90–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2022.11.10>.

6. Сайчук В., Дудник І., Фокін С. Медичний туризм в кризових умовах: чинники та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-47>.

7. Правове забезпечення медичного туризму в Україні в умовах глобальних викликів : монографія / Г. А. Миронова (керівник авт. кол.), Б. В. Деревянко, О. В. Юрчук. Київ : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2024. 232 с.

8. Петрик С., Тишко Д. Тенденції публікаційної активності з проблем дослідження розвитку медичного туризму у світі. *Трансформація економічних систем*. 2024. № 1 (2). DOI: [https://doi.org/10.26642/sas-2024-1\(2\)-21-33](https://doi.org/10.26642/sas-2024-1(2)-21-33).

9. Кулиняк І. Я. Тенденції наукових досліджень туристичної сфери України: бібліометричний аналіз. *Соціальна економіка*. 2024. № 68. С. 25–41. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2024-68-02>.

10. Футорний С. М., Маслова О. В., Пижов О. М., Янишевська В. В., Торський І. С. Формування професійного напрямку медичного та оздоровчого туризму в межах спеціальності І9 (229) «Громадське здоров'я». *Громадське здоров'я: проблеми та шляхи їх вирішення*. 2025. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/spmed.2025.2.46>.
11. Baieva O., Bakhov I., Sologub Y., Rozmetova O., Veres K. Organizational principles of international medical tourism cluster management *Relações Internacionais no Mundo Atual*. 2023. Vol. 2, no. 40. P. 1–11. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/handle/123456789/43050> (дата звернення: 20.01.2026).
12. Volgger M., Taplin R. Can destination marketing capitalise on health management? *Journal of Destination Marketing & Management*. 2026. Vol. 39. Art. 101067. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2025.101067>.
13. Okasha A. A., Haq F., Medhekar A., Yasin N. Exploring the challenges for medical tourism in the United Arab Emirates during the Covid-19 pandemic era: a stakeholder perspective *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*. 2023. Vol. 15, no. 2. P. 155–168. DOI: <https://doi.org/10.1108/WHATT-10-2022-0119>.
14. Khiewpan R., Thongrom P., Srihirun J. та ін. Factor of medical tourism service for support human resource development of hospitals in Thailand. *Polish Journal of Management Studies*. 2024. Vol. 30, no. 1. P. 153–168. DOI: <https://doi.org/10.17512/pjms.2024.30.1.09>.
15. Giannake G., Economou A., Metaxas T., Geitona M. Medical Tourism in the Region of Thessaly, Greece: Opinions and Perspectives from Healthcare Providers. *Sustainability*. 2023. Vol. 15, no. 10. Art. 7864. DOI: <https://doi.org/10.3390/su15107864>.
16. Reshadi M. S., Chehragh A. M. A review of medical tourism entrepreneurship and marketing at regional and global levels and a quick glance into the applications of artificial intelligence in medical tourism. *AI & Society*. 2025. Vol. 40. P. 4011–4027. DOI: <https://doi.org/10.1007/s00146-024-02178-6>.

17. Кизим М. О., Хаустова В. Є., Решетняк О. І., Успенко В. І. Теоретико-методичний підхід до визначення перспективних напрямів наукової та науково-технічної діяльності в Україні. *Проблеми економіки*. 2021. № 2. С. 23–36. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-2-23-36>.
18. Scopus : база даних. 2026. URL: <https://www.scopus.com> (дата звернення: 20.11.2025).
19. Bugyi B. Data on medical tourism and climate therapy in the High Tatra mountains. *Orvosi Hetilap*. 1963. Vol. 104. P. 1426–1428. PMID: 14016703. URL: <https://europepmc.org/article/med/14016703> (дата звернення: 20.11.2025).
20. VOSviewer – Visualizing scientific landscapes : офіц. сайт. URL: <https://www.vosviewer.com> (дата звернення: 20.11.2025).
21. Назаровець С. Використання бібліометрії в соціальних та гуманітарних науках. *e-LIS*. 2021. DOI: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.24632.47369>.
22. World Trade Report 2025. Geneva : WTO, 2025. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr25_e.pdf (дата звернення: 20.11.2025).
23. Trade and Development Report 2025. Geneva : UNCTAD, 2025. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/tdr2025_en.pdf (дата звернення: 20.11.2025).